

דפרשת

בין הדף היומי ופרשת השבוע

חג האסיף – באספך

וקיץ דרך כל אדם לעשות סוכה לצל, בין היתר לשם עבודתו בשדה. לפיכך, אם חג הסוכות היה נחגג בתקופת האביב בסמוך לפסח לא היה ניכר שהסוכה נבנית לשם מצווה, אבל בתקופת תשרי בה הסתיים האסיף והאדם מקפל את סוכתו שבשדה ונכנס לבית, אוי, כאשר אנו עושים תנועה הפוכה זוהי הוכחה שהסוכה נבנית לשם מצווה.

אגב, לעיקרון זה שצריך לבנות את הסוכה באופן שיהיה ניכר כי נבנתה לשם חג סוכות יש משמעות הלכתית. כך למדנו השבוע בדף היומי בדף ח ע"ב "א"ר לוי משום רבי מאיר שתי סוכות של יוצרים זו לפניו מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במוזה והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה". מדובר כאן על יוצרי כלי חרס היושבים במעין שוק של קדרים. דרך יוצרים אלו הייתה לשבת בסוכה על שפת הרחוב ושם לעשות את המלאכה ולמכור את התוצרת ובחלק הפנימי של הסוכה הייתה סוכה נוספת בה הקדר יושן וגר ומאחסן את סחורתו. אומרת הגמרא וכך גם נפסק להלכה שרק הסוכה החיצונה כשירה משום שבפנימית הוא גר כל השנה ואוכל וישן בה ולא ניכר בחג הסוכות שהיא לשם סוכה. אבל החיצונה כשירה משום שאינו דר בה כל השנה ואם בנאה לשם סוכה יצא. אפילו שבנה זמן רב לפני חג סוכות - סוכה ישנה, או פוסקים כבית הלל במשנה בדף ט ע"א שסוכה ישנה כשירה.

ולעניינו, זיקה זו בין העונה החקלאית ותקופת השנה לבין חג הסוכות מוצאת את ביטוייה גם בסוגיה בדף יא: - יב. במסכת סוכה. הסוגיה מתייחסת למשנה המובאת בדף יא. המשנה מציינת כלל ידוע בהלכות סוכה לפיו: "כל שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסכנין בו וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסכנין בו". בשבוע שעבר כבר התייחסנו במדור זה לסיבה הרעיונית מדוע הסכך צריך להיות מחומר שאינו מקבל טומאה. כאן הגמרא מנסה למצוא לכך מקור מן התורה. לצורך כך מביאה את דברי רבין בשם ר' יוחנן המביא את לשון הפסוק "חג הספ"ק מעשה לך, שבעת ימים: באספך מגרןך, ומיקבך" (דברים טז, יג). מדייק מכך ר' יוחנן מזה שהתורה ציינה גורן ויקב, בסמוך לציון מועד חג הסוכות, כיוון שהתורה רצתה ללמדנו שאלה בלבד, קרי, הגורן והיקב (גידולי קרקע) כשרים לסיכוך.

נמצאנו למדים שבזיקה זו בין חג הסוכות לעונה החקלאית בה הוא חל חבוייה גם משמעות הלכתית של עשיית הסכך, דווקא מדבר שאינו מקבל טומאה.

כך נמצא שאדם יושב בסוכתו נושא עיניו למרום וצופה בסכך שהינו עיקר הסוכה. סכך זה עשוי במצוות חכמים עפ"י התורה, מפסולת האסיף שזה עתה הסתיים. מבט בסכך זה מעורר אצל האדם תחושות הודאה ושמחה על המוב הרב שחנן אותו ה' לראות פירות מבורכים בעמלו.

ואספת לפני חגך - והיית אך שמח!

בפרשתנו אנו קוראים על המועדות ובכללם, חג הסוכות: "את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אֶשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעַד חֹדֶשׁ הָאָבִיב פִּי בְחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאֶת מִמְצָרִים... וְחַג שִׁבְעַת הַמַּעֲשֶׂה לְךָ בַּפְּנֵי קִצִּיר חֲמִישִׁים וְחַג הָאֲסִיף תְּקֹופֶת הַשָּׁנָה". (שמות לד, יח-כא)

פסוק זה המופיע בפרשתנו הנו אחד המקורות לכך, שהמועדים (פסח, שבועות וסוכות) צריכים לחול בתקופה הראויה לכל אחד. דהיינו פסח באביב, סוכות בזמן האסיף ושבועות בזמן קציר חיטים.

כך בעצם קיימת זיקה בין הרגלים לתקופות החקלאיות על פני השנה. כידוע שישאל מונים ללבנה ותקופות/עונות השנה נקבעים לפי שנת חמה. כמו כן בידוע ששנת החמה ארוכה משנת הלבנה בכ - 11 ימים. כתוצאה מכך מצטברים הפרשים במשך השנים ותאריך המועדים בלוח השנה העברי מקדים את העונה בה הם אמורים לחול, ולכן מעברים את השנה.

הפסוק המופיע בפרשתנו, אפוא, הינו גם אחד המקורות של הגמרא בסנהדרין העוסקת בעיבור השנה.

אותה זיקה בין העונה למועד מוצאת את ביטוייה החקלאי בחג הפסח בסמיכות למצוות העומר החלה בו. יש אפוא, לוודא שחג הפסח יחול באביב כדי שהשעורים יבשילו והיו ראויים להקרבה. כמו כן בחג השבועות יש לוודא שיחול בעת קציר חיטים, כדי שביכורי קציר חיטים יהיו ראויים להבאה וגם כדי שקרבן שתי הלחם הבא מן החיטים יהיה ראוי להקרבה.

מהו הקשר העונתי - חקלאי בין חג הסוכות לתקופה בה הוא חל? יש לכך מספר הסברים ונשתדל למנות את העיקריים שבהם.

הסבר ראשון מתייחס לעובדה שחג הסוכות משמש כהמשך לימים הנוראים והוא מסיים אותם למעשה. מאידך כאמור הוא מופיע בסוף עונה חקלאית. יש לכך שני פנים. מחד זו הזדמנות להודות לה' לאחר ימי התשובה מיראה, בבחינת תשובה מאהבה. הודיה זו נובעת גם מכל השפע שהשפיע עלינו הקב"ה בעונה החקלאית הברוכה הנכרת בעת האסיף של התוצרת החקלאית לבית. סיפוק זה מפרי עמלנו מביא גם לידי שמחה עליה אנו מצוים בחג הסוכות.

מאידך קיים חשש שיחול כאן אפקט של "שמנת עבית" או "כחי ועוצם ידי".

אדם עמל וזרע, עבד וניכש, זיבל וקמף. כרגע בעת האסיף עשוי האדם לזקוף את כל הצלחת היבול המבורך לזכותו ולשכוח ח"ו שהכל נתון לחסדי ה' יתברך וכל עבודת האדם הייתה בבחינת השתדלות בלבד.

לכן באה התורה ומצווה אותנו 'צא מדירת קבע' צא מהביטחון הטבעי שלך, מהמצב של ביתי הוא מבצרי ו'כנס לדירת ארעי'. שם באותה דירת ארעי תבין שיש להשים את כל יהבך על ה', כולל זה של הצלחה ביבול המבורך, הנאסף כעת. יש המחברים זאת חזק יותר עפ"י דברי המור באו"ח סימן תרכ"ה. שם הוא מסביר שאם חג הסוכות היה נקבע בסמוך לפסח כדי שיהיה יותר 'זכר לעוני הכבוד' שהיו בצאתנו ממצרים, היה מתפספס משהו. שכן, באותה תקופה של אביב